

OVĚŘOVÁNÍ A EVALUACE PÍSEMNÉHO PROJEVU

(s přesahem do dílčího úkolu SROVNATELNOST CIZÍCH JAZYKŮ)

CIZÍ JAZYKY

Závěry z šetření ve všech jazycích byly zveřejněny v závěrečné zprávě z Maturity nanečisto 2007, který je přílohou tohoto materiálu). Zde pracujeme již pouze s obecně platnými zjištěními, ze kterých se vycházelo při revizích a úpravách ověřených testových či metodických materiálů a jako ilustrační příklad používáme data a příklady pro anglický jazyk, který byl početně nejvíce zastoupen.

Zpracovala:

Martina Hulešová (s využitím podkladů Jany Pernicové)

ÚVOD

Při přípravě obsahové stránky ověřování písemného projevu (tvorba zadání písemných prací, pokynů pro hodnotitele včetně popisu očekávání, kritérií hodnocení, pokynů pro hodnotitele a dalších doplňujících materiálů) byly pro Maturitu nanečisto 2007 využity výstupy z úkolu 1A2U3 SP Kvalita I. Samotné šetření a vlastní realizaci obsahové stránky šetření provedl CERMAT, včetně logistického zabezpečení a analytického zpracování. Toto šetření provedené v rámci Maturity nanečisto 2007 mělo však i důležitý význam jako zpětná vazba pro SP Kvalita I, neboť bylo možné na reprezentativním vzorku (přínejmenším v AJ se jednalo o vzorek kvalitní a reprezentativní) ověřit funkčnost navržených materiálů.

Postupy při zpracování výsledků písemných prací (PP) v rámci *Maturity nanečisto 2007* (Mana 2007) z cizích jazyků vycházely ze specifika hodnocení produktivních řečových dovedností v cizích jazycích. Zpracování dat z PP probíhalo s ohledem na centrálně stanovená kritéria hodnocení a omezení, tzv. vnitřní podmínky pro hodnocení celé PP i jejích částí, která musela být splněna, aby byla písemná práce zařazena do analytického zpracování.¹

Hodnocení písemné práce vycházelo až na drobné odchylky pro obě úrovně obtížnosti ze stejných kritérií hodnocení. V rámci jedné úrovně byla pro každou část písemné práce vytvořena samostatná kritéria hodnocení.

Analytické výstupy byly zpracovány v programu Restan 2.2.

¹ PP, které nesplňovaly všechny vnitřní podmínky, byly posuzovány jako nedostatečné (výsledné skóre bylo 0).

1 Kritéria hodnocení písemné práce v rámci MANA 2007

Pro hodnocení PP byla navržena *analytická* kritéria hodnocení, která vycházela z principů kritérií hodnocení běžně používaných v Evropě. Při konstrukci kritérií bylo akcentováno také hledisko diagnostické. Podrobné zdůvodnění volby tohoto typu hodnocení bylo součástí metodických materiálů pro hodnotitele PP².

Navrženými kritérii hodnocení bylo umožněno posuzovat odděleně různé charakteristické prvky písemného projevu žáka. Odděleně byl posuzován například obsah, organizace, mluvnice a slovní zásoba. Každému posuzovanému prvku písemné práce byly přiděleny body. Výsledkem žáka v PP byl součet bodů ve všech posuzovaných prvcích (oddílech kritérií). Výkon žáka tak byl vyjádřen součtem dílčích hodnocení jednotlivých charakteristických prvků/rysů písemné práce.

Rozmanité preference hodnotitelů byly omezeny tím, že hodnocené aspekty kritérií byly povinné a měly přesně stanovenou váhu v rámci celkového hodnocení.

1.1 Popis kritérií hodnocení písemné práce

V analytických kritériích byly samostatně posuzovány 4 základní charakteristiky (aspekty) písemného projevu: a) zpracování zadání a obsah, b) organizace, koheze a koherence textu, c) slovní zásoba, d) mluvnické prostředky. Každá z uvedených charakteristik byla dále posuzována ze dvou hledisek, která lze obecně definovat jako **přesnost (kvalita) a rozsah**.

Kritéria hodnocení byla graficky zpracována do tabulky. Každá z výše uvedených charakteristik textu tvořila v tabulce jeden samostatný sloupec. Sloupce byly označeny jako I–IV.

1.2 Kritéria hodnocení pro 1. část PP

Pro hodnocení dlouhých textů (1. část PP), platilo, že hlediska, ze kterých bylo na charakteristiky textu nahlíženo, tvořily v tabulce řádky, které byly označeny písmeny A a B.

Tabulku tvořilo 8 oddílů. Oddíly, tj. posuzované charakteristiky a prvky textu, měly stejnou váhu. V každém oddíle mohl žák získat 0–3 body.

Oddíly byly strukturovány jako soubory deskriptorů, kde každý soubor reprezentoval 1 bod z celkového skóre. Deskriptory specifikovaly dílčí charakteristiky posuzované práce.

Maximální počet bodů v první části PP byl 24.

1.3 Kritéria hodnocení pro 2. část PP

Ve druhé části PP měl žák v rámci zadání zpracovat text o polovinu kratší než v 1. části PP. Pro hodnocení kratších textů byla použita upravená kritéria pro hodnocení dlouhých textů v 1. části PP, a to tak, že oddíly sloupců byly sloučeny a částečně přeformulovány. Každá ze základních charakteristik textu (viz výše) tak tvořila v tabulce kritérií jeden samostatný sloupec. Sloupce byly označeny číslicemi I–IV. Sloupce měly stejnou váhu. Rozpětí bodů v každém sloupci bylo 0–3. Maximální počet dosažitelných bodů ve druhé části PP byl 12.

Princip hodnocení textů v obou částech PP byl stejný.

² Veškeré zmíněné materiály byly pro MANA07 připraveny v rámci úkolu 1A2U3.

Kritéria hodnocení pro první část PP

I – Zpracování zadání/obsah	II – Organizace/koheze a koherence textu	III – Slovní zásoba a pravopis	IV – Gramatika ³ (mluvnické prostředky – MP)
A – Zadání	A – Náležitosti/organizace/koherence	A – Přesnost	A – Přesnost
<p>3•Body zadání jsou jasně zmíněny. •Požadovaná charakteristika textu je dodržena. •Délka textu odpovídá zadání. -----</p> <p>2•Body zadání jsou většinou jasně zmíněny. •Požadovaná charakteristika textu není ojediněle dodržena. •Délka textu ne zcela odpovídá zadání. -----</p> <p>1•Body zadání nejsou ve větší míře jasně zmíněny. •Požadovaná charakteristika textu není ve větší míře dodržena. •Délka textu ve větší míře neodpovídá zadání. -----</p> <p>0•Body zadání nejsou (jasně) zmíněny. •Požadovaná charakteristika textu není (většinou) dodržena. •Délka textu (zásadně) neodpovídá zadání.</p>	<p>3•Text má všechny náležitosti/části. •Text je vhodně členěn a organizován. •Myšlenky/informace jsou logicky uspořádané. -----</p> <p>2•Text má většinu náležitosti/částí. •Členění a organizace textu jsou ojediněle nevhodné. •Ojediněle se objevují nedostatky v logickém uspořádání myšlenek/informací. -----</p> <p>1•Text nemá ve větší míře požadované náležitosti/části. •Členění a organizace textu jsou ve větší míře nevhodné. •Ve větší míře se objevují nedostatky v logickém uspořádání myšlenek/informací. -----</p> <p>0•Text postrádá náležitosti/části požadovaného typu textu. •Členění a organizace textu jsou nevhodné či chybí. •Myšlenky/informace nejsou logicky uspořádané.</p>	<p>3•Chyby neztěžují porozumění. •Slovní zásoba je použita správně (0–5 chyb). -----</p> <p>2•Chyby ojediněle ztěžují/brání porozumění. •Slovní zásoba je použita většinou správně (6–11 chyb). -----</p> <p>1•Chyby ve větší míře ztěžují/brání porozumění. •Slovní zásoba je použita správně v omezené míře (12–17 chyb). -----</p> <p>0•Chyby ztěžují/brání porozumění (většiny) textu. •Slovní zásoba je použita ve většině textu nesprávně (18+ chyb).</p> <p><i>Pokud je délka textu pod požadovanou minimální hranicí intervalu, snižuje se bodové ohodnocení v závislosti na rozsahu chybějícího textu.</i></p>	<p>3•Chyby neztěžují porozumění. •Mluvnické prostředky jsou použity správně (0–5 chyb). -----</p> <p>2•Chyby ojediněle ztěžují/brání porozumění. •Mluvnické prostředky jsou použity většinou správně (6–11 chyb). -----</p> <p>1•Chyby ve větší míře ztěžují/brání porozumění. •Mluvnické prostředky jsou použity správně v omezené míře (12–17 chyb). -----</p> <p>0•Chyby ztěžují/brání porozumění (většiny) textu⁴. •Mluvnické prostředky jsou použity ve většině textu nesprávně (18+ chyb).</p> <p><i>Pokud je délka textu pod požadovanou minimální hranicí intervalu, snižuje se bodové ohodnocení v závislosti na rozsahu chybějícího textu.</i></p>
B – Obsah/Rozsah	B – Koheze / Prostředky textové návaznosti (PTN)	B – Rozsah	B – Rozsah

³ včetně slovosledu

⁴ nebo brání porozumění klíčových informací

<p>3•Body zadání jsou zpracovány srozumitelně, vhodně/účelně (v odpovídající míře podrobnosti).</p> <ul style="list-style-type: none"> •Myšlenky/informace odpovídají zadání. •Text má na čtenáře očekávaný efekt. <p>-----</p> <p>2•Body zadání jsou většinou zpracovány srozumitelně, vhodně/účelně (v odpovídající míře podrobnosti).</p> <ul style="list-style-type: none"> •Myšlenky/informace většinou odpovídají zadání. •Text má většinou na čtenáře očekávaný efekt. <p>-----</p> <p>1•Body zadání nejsou ve větší míře zpracovány srozumitelně vhodně/účelně (v odpovídající míře podrobnosti).</p> <ul style="list-style-type: none"> •Myšlenky/informace ve větší míře neodpovídají zadání. •Text nemá ve větší míře na čtenáře očekávaný efekt. <p>-----</p> <p>0•Body zadání nejsou zpracovány srozumitelně, vhodně/účelně (v odpovídající míře podrobnosti).</p> <ul style="list-style-type: none"> •Myšlenky/informace (většinou) neodpovídají zadání. •Text nemá na čtenáře očekávaný efekt. 	<p>3•Chyby v PTN neztěžují porozumění.</p> <ul style="list-style-type: none"> •Celky a věty jsou vhodně propojeny a souvětí jsou tam, kde je to vhodné. •PTN jsou použity správně a efektivně. •PTN jsou použity v odpovídajícím rozsahu. <p>-----</p> <p>2•Chyby v PTN ojediněle ztěžují/brání porozumění.</p> <ul style="list-style-type: none"> •Ojediněle chybí vhodné propojení celků a vět nebo souvětí tam, kde to je vhodné. •PTN jsou použity většinou správně a efektivně. •PTN jsou většinou v odpovídajícím rozsahu. <p>-----</p> <p>1•Chyby v PTN ve větší míře ztěžují/brání porozumění.</p> <ul style="list-style-type: none"> •Ve větší míře chybí vhodné propojení celků a vět nebo souvětí tam, kde to je vhodné. •PTN nejsou ve větší míře použity správně a efektivně. •PTN jsou v omezeném rozsahu, často se opakují. <p>-----</p> <p>0•PTN ztěžují/brání porozumění textu.</p> <ul style="list-style-type: none"> •Celky a věty nejsou propojeny a souvětí chybí tam, kde je to vhodné. •PTN neodpovídají dané úrovni. 	<p>3•Škála slovní zásoby je široká.</p> <ul style="list-style-type: none"> •Slovní zásoba je použita vhodně⁵. •Slovní zásoba je na požadované úrovni. •Vliv mateřského/dalšího jazyka není patrný. <p>-----</p> <p>2•Škála slovní zásoby je většinou široká.</p> <ul style="list-style-type: none"> •Slovní zásoba je většinou použita vhodně³. •Slovní zásoba je většinou na požadované úrovni. •Ojediněle je patrný vliv mateřského/dalšího jazyka. <p>-----</p> <p>1•Škála slovní zásoby je omezená, slovní zásoba se často opakuje.</p> <ul style="list-style-type: none"> •Slovní zásoba není ve větší míře použita vhodně³. •Slovní zásoba je na požadované úrovni v omezené míře. •Ve větší míře je patrný vliv mateřského/dalšího jazyka. <p>-----</p> <p>0•Slovní zásoba je použita nevhodně.</p> <ul style="list-style-type: none"> •Slovní zásoba není na požadované úrovni a/nebo v dostatečném rozsahu. 	<p>3•Škála MP je široká.</p> <ul style="list-style-type: none"> •MP jsou použity vhodně a v odpovídajícím rozsahu. •MP jsou na požadované úrovni. •Vliv mateřského/dalšího jazyka není patrný. <p>-----</p> <p>2•Škála MP je většinou variabilní. MP jsou většinou použity vhodně a v odpovídajícím rozsahu.</p> <ul style="list-style-type: none"> •MP jsou většinou na požadované úrovni. •Ojediněle je patrný vliv mateřského/dalšího jazyka. <p>-----</p> <p>1•Škála MP je omezená. MP se často opakují.</p> <ul style="list-style-type: none"> •MP nejsou ve větší míře použity vhodně a v odpovídajícím rozsahu. •MP jsou na požadované úrovni v omezené míře. •Ve větší míře je patrný vliv mateřského/dalšího jazyka. <p>-----</p> <p>0•Text neobsahuje mluvnické prostředky na požadované úrovni a/nebo v dostatečném rozsahu.</p>
---	---	---	---

Deskriptory nejsou použity pro hodnocení CJ1.

⁵ Pisatel nepřeceňuje své jazykové schopnosti.

	I – Zadání/Vyjádření myšlenek/Rozsah	II – Organizace/koheze a koherence textu	III – Slovní zásoba a pravopis	IV – Gramatika ³ (mluvnické prostředky – MP)
3	<ul style="list-style-type: none"> Všechny body zadání jsou zmíněny a zpracovány srozumitelně a v odpovídajícím rozsahu. Požadovaná charakteristika textu je dodržena. Sdělení má na adresáta požadovaný efekt. Délka textu odpovídá zadání. 	<ul style="list-style-type: none"> Text je koherentní¹. PTN jsou použity efektivně a správně. Čtení textu nevyžaduje zvýšené úsilí adresáta. Formální znaky odpovídají typu textu. 	<ul style="list-style-type: none"> Chyby neztěžují porozumění. Slovní zásoba je použita správně a vhodně² (rozsah chyb 0–3). Rozsah a variabilita slovní zásoby je na požadované úrovni. <p><i>Pokud je délka textu pod požadovanou minimální hranici intervalu, hodnotitel zohledňuje tento nedostatek v závislosti na rozsahu chybějícího textu.</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> Chyby neztěžují porozumění. Mluvnické prostředky jsou použity správně a vhodně⁴ (rozsah chyb 0–3). Rozsah a variabilita mluvnických prostředků je na požadované úrovni. <p><i>Pokud je délka textu pod požadovanou minimální hranici intervalu, snižuje se bodové ohodnocení v závislosti na rozsahu chybějícího textu.</i></p>
2	<ul style="list-style-type: none"> Většina bodů zadání je zmíněna a zpracována srozumitelně a/nebo jsou body zadání většinou zpracovány v odpovídajícím rozsahu. Požadovaná charakteristika textu není ojediněle dodržena. Sdělení má na adresáta většinou požadovaný efekt. Délka textu ne zcela odpovídá zadání. 	<ul style="list-style-type: none"> Text je většinou koherentní. PTN jsou použity většinou efektivně a správně. Použité PTN ojediněle brání porozumění. Čtení textu vyžaduje ojediněle zvýšené úsilí adresáta. Formální znaky většinou odpovídají typu textu. 	<ul style="list-style-type: none"> Chyby ojediněle ztěžují nebo brání porozumění. Slovní zásoba je použita většinou správně a vhodně² (rozsah chyb 4–6). Rozsah a variabilita slovní zásoby je většinou na požadované úrovni. <p><i>Pokud je délka textu pod požadovanou minimální hranici intervalu, hodnotitel zohledňuje tento nedostatek v závislosti na rozsahu chybějícího textu.</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> Chyby ojediněle ztěžují nebo brání porozumění. Mluvnické prostředky jsou použity většinou správně a vhodně⁴ (rozsah chyb 4–6). Rozsah a variabilita mluvnických prostředků je většinou na požadované úrovni. <p><i>Pokud je délka textu pod požadovanou minimální hranici intervalu, snižuje se bodové ohodnocení v závislosti na rozsahu chybějícího textu.</i></p>
1	<ul style="list-style-type: none"> Většina bodů zadání není zmíněna a/nebo zpracována/není srozumitelná a/nebo není v odpovídajícím rozsahu. Požadovaná charakteristika textu není ve větší míře dodržena. Sdělení nemá na adresáta ve větší míře požadovaný efekt. Délka textu ve větší míře neodpovídá zadání. 	<ul style="list-style-type: none"> Text je ve větší míře nekoherentní. PTN nejsou ve větší míře použity efektivně a správně. Použité PTN ve větší míře brání porozumění. Čtení textu vyžaduje zvýšené úsilí adresáta. Formální znaky odpovídají typu textu omezeně. 	<ul style="list-style-type: none"> Chyby ve větší míře ztěžují nebo brání porozumění. Slovní zásoba není ve větší míře použita správně a vhodně² (rozsah chyb 7–9). Rozsah a variabilita slovní zásoby je omezená. <p><i>Pokud je délka textu pod požadovanou minimální hranici intervalu, hodnotitel zohledňuje tento nedostatek v závislosti na rozsahu chybějícího textu.</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> Chyby ve větší míře ztěžují nebo brání porozumění. Mluvnické prostředky nejsou ve větší míře použity správně a vhodně⁴ (rozsah chyb 7–9). Rozsah a variabilita mluvnických prostředků je omezená. <p><i>Pokud je délka textu pod požadovanou minimální hranici intervalu, snižuje se bodové ohodnocení v závislosti na rozsahu chybějícího textu.</i></p>
0	<ul style="list-style-type: none"> Body zadání nejsou zmíněny a/nebo zpracovány a/nebo požadovaná charakteristika textu není dodržena a/nebo má sdělení na adresáta negativní efekt a/nebo délka textu (zásadně) neodpovídá zadání. 	<ul style="list-style-type: none"> Použité PTN neodpovídají požadované úrovni. PTN jsou použity nesprávně. Použité PTN brání porozumění klíčových částí textu. Formální znaky neodpovídají typu textu. 	<ul style="list-style-type: none"> Chyby zásadním způsobem brání porozumění textu. Slovní zásoba není (většinou) na požadované úrovni (rozsah chyb 10+) a/nebo v dostatečném rozsahu. <p><i>Pokud je délka textu pod požadovanou minimální hranici intervalu, hodnotitel zohledňuje tento nedostatek v závislosti na rozsahu chybějícího textu.</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> Chyby zásadním způsobem brání porozumění textu. Mluvnické prostředky nejsou (většinou) na požadované úrovni (rozsah chyb 10+) a/nebo v dostatečném rozsahu. <p><i>Pokud je délka textu pod požadovanou minimální hranici intervalu, snižuje se bodové ohodnocení v závislosti na rozsahu chybějícího textu.</i></p>

2 Vnitřní podmínky hodnocení písemné práce stanovené pro MANA07

Pro hodnocení PP byly stanoveny **vnitřní podmínky**, které se promítly do celkového hodnocení žáka, zejména pak do úspěšnosti žáka v řešení celé PP i jednotlivých částí. Stanovení podmínek vycházelo z konstrukce použitých analytických kritérií hodnocení a ze snahy ověřit si v součinnosti s úkolem 1A2U3 SP Kvalita I některé hypotézy o fungování vnitřních podmínek a o jejich vlivu na celkový výsledek.

PP CJ1/CJ2	Maximální počet bodů	Vnitřní podmínky	Celkem bodů
1. část	24	ANO	36
2. část	12	ANO	

2.1 První podmínka

Východiskem pro stanovení první podmínky byl požadavek, aby žák **dostatečně, tedy alespoň v minimální míře** (viz 2. podmínka) **zpracoval obě části PP**, protože v každé části byly ověřovány jiné specifické cíle.⁶ Pokud žák dostatečně zvládl pouze jednu část PP, pak neuspěl v celé PP. V praxi to znamenalo, že žák, který obdržel 0 bodů v 1. nebo 2. části PP, de facto neuspěl v celé PP.

Dílčí závěr:

Tato podmínka byla zrušena, neboť se v praxi prokázalo, že existuje příliš velký podíl neúspěšných žáků, dále proto, že nebylo dostatek argumentů pro to, aby se napsání druhé, kratší části považovalo za dostatečný argument pro konstatování, že žák splňuje ověřovanou úroveň alespoň v minimální míře.

2.2 Druhá podmínka

Východiskem pro druhou podmínku byl požadavek, aby žák v **každé části PP dostatečně prokázal dovednosti vymezené ve většině posuzovaných složkách kritérií hodnocení**, tzn. aby žák prokázal vyvážený výkon ve sledovaných charakteristikách⁷ písemného projevu. Žák prokázal dostatečné zvládnutí posuzované složky kritérií tehdy, jestliže získal v posuzovaném oddíle alespoň jeden bod. Touto podmínkou mělo být zajištěno, aby nebyly akceptovány nevyvážené písemné práce (např. práce s minimálním počtem gramatických/pravopisných chyb, ale s nekoherentním a obsahově slabým textem). V praxi to znamenalo, že žák získal celkově 0 bodů za 1. část PP,⁸ pokud získal nejméně ve čtyřech z osmi oddílů kritérií hodnocení nula bodů. Ve 2. části PP žák získal 0 bodů,⁷ pokud získal nejméně ve dvou oddílech ze čtyř nula bodů.⁹

Dílčí závěr:

Tato podmínka nebyla zcela zrušena, avšak neprokázala se ani její oprávněnost či nadbytečnost. Na žádný takový případ jsme nebyli upozorněni, což může být buď proto, že se žádné takovéto práce nevyskytly, nebo proto, že tuto podmínku hodnotitelé nebrali v úvahu. Bohužel neexistovalo žádné dotazníkové šetření v tomto smyslu.. Lze však usuzovat, že takto extrémně nevyvážené práce nebudou příliš častým úkaze. Nicméně tato podmínka se v upravené podobě bude sledovat v projektu MAG 09, tedy v generální zkoušce na ostrou maturitní zkoušku 2010, a výsledky budou použity pro stanovení dílčí mezní hranice úspěšnosti pro tuto část zkoušky.

⁶ Specifický cíl vždy zahrnuje požadavky na ověřovanou řečovou dovednost, typ textu, témata a situace. Tato podmínka byla v souvislosti se změnami koncepce MZ v roce 2008 zrušena.

⁷ Sledované charakteristiky: obsah a splnění zadání, rozsah a kvalita zpracovaných myšlenek/informací, organizace textu, koheze, koherence, přesnost a rozsah slovní zásoby, přesnost a rozsah mluvnických prostředků.

⁸ S ohledem na první vnitřní podmínku žák tedy získal 0 bodů v celé PP.

⁹ Tato podmínka souvisí se stanovením mezní hranice úspěšnosti pro dílčí zkoušku v rámci MZ z cizího jazyka a je v současné době také předmětem diskusí.

2.3 Třetí podmínka

Východiskem pro třetí podmínku byl požadavek na **splnění tématu, dodržení typu textu a stylu a respektování stanoveného počtu slov**. Touto podmínkou mělo být zajištěno, aby žák, který se zásadně odchýlil od tématu, a/nebo žák, který zpracoval jiný typ textu (např. vyprávění místo dopisu) a/nebo zásadně nedodržel styl či délku textu, v PP neuspěl. V praxi to znamenalo, že v 1. části PP musel žák dosáhnout v oddíle 1A nejméně 1 bod a ve 2. části ve sloupci 1 nejméně jeden bod, jinak nebyla práce hodnocena.

Dílčí závěr:

Tato podmínka přetrvává. Její formulace byla zpřesněna (nesmí docházet k záměně „část PP“ a „PP“). Podmínka jako taková se však při hodnocení osvědčila, i přes komplikovanost prokázání její pravdivosti empiricky. Při prokazování zde bylo použito náhodné kontroly opravených prací a diskuse s hodnotiteli nad frekvencí hodnocení v tomto oddíle a nad jeho nejčastějšími příčinami.

Dílčí závěr:

Ne všichni hodnotitelé výše uvedené podmínky respektovali, je proto třeba pro potřeby ostré maturitní zkoušky při školeních zdůrazňovat význam dodržování metodických pokynů, jejich shodnou interpretaci a důsledky, především na objektivitu hodnocení, které může mít jejich nerespektování.

Byla zachována podmínka, která stanovuje, že ta část práce žáka, která je v oddíle IA hodnocena 0 body, není již v dalších oddílech posuzována. Tato podmínka se osvědčila a podporuje myšlenku, že základním předpokladem kvalitního textu je naplnění komunikačního záměru.

Podmínka, stanovující, že žák musí v každé z obou částí prokázat alespoň minimální úroveň, tedy uspět v ní, byla v souvislosti se změnami koncepce reformy MZ zrušena. Platí tedy, že žák musí v celé PP dosáhnout na mezní hranici úspěšnosti, aby uspěl.

Podmínka o prokázání minimálních dovedností v nadpolovičním počtu hodnocení oddílů u každé části se ukázalo nejen jako poněkud obtížně vysvětlitelná, nýbrž také poměrně obtížně zohlednitelná při stanovování hranic úspěšnosti, a to i po technické stránce. Nicméně tento princip bude alespoň částečně vzat v úvahu při diskusích o cut-off-score (mezní hranici úspěšnosti) PP.

3 Porovnání písemných prací v cizích jazycích v různých aspektech

3.1 Struktura zadání PP

PP	Části PP	Možnost volby z variant	Rozsah požadovaného textu (počet slov)	Výchozí text jako součást zadání
AJ1	1.	ANO (varianta A, B)	130–150 slov	NE
	2.	NE	60–70 slov	ANO
AJ2	1.	NE	210–230 slov	ANO
	2.	NE	100–120 slov	NE

PP	Části PP	Možnost volby z variant	Rozsah požadovaného textu (počet slov)	Výchozí text jako součást zadání
NJ1	1.	NE	130–150 slov	NE
	2.	NE	70–80 slov	NE
NJ2	1.	NE	210–230 slov	NE
	2.	NE	100–120 slov	NE

PP	Části PP	Možnost volby z variant	Rozsah požadovaného textu (počet slov)	Výchozí text jako součást zadání
RJ1	1.	NE	130–150 slov	NE
	2.	NE	60–80 slov	NE
RJ2	1.	NE	210–230 slov	NE
	2.	NE	100–120 slov	NE

PP	Části PP	Možnost volby z variant	Rozsah požadovaného textu (počet slov)	Výchozí text jako součást zadání
FJ1	1.	NE	130–150 slov	NE
	2.	NE	60–70 slov	NE
FJ2	1.	NE	210–230 slov	NE
	2.	NE	100–120 slov	NE

PP	Části PP	Možnost volby z variant	Rozsah požadovaného textu (počet slov)	Výchozí text jako součást zadání
IJ1	1.	NE	130–150 slov	NE
	2.	NE	70–80 slov	NE
IJ2	1.	NE	210–230 slov	ANO
	2.	NE	100–120 slov	NE

PP	Části PP	Možnost volby z variant	Rozsah požadovaného textu (počet slov)	Výchozí text jako součást zadání
ŠJ1	1.	NE	130–150 slov	NE
	2.	NE	60–70 slov	NE
ŠJ2	1.	NE	210–230 slov	ANO
	2.	NE	100–120 slov	NE

Záměrem cizích jazyků byla mj. dosažení maximální míry srovnatelnosti. Jedno z oblastí, na kterou se toto úsilí zaměřilo, byla také povaha a struktura zadání.

Výsledkem je poměrně jasně vyplývající závěr, že zadání byla strukturována stejně a jediná odlišnost byla ve druhé části u základní úrovně obtížnosti (CJ1 v roce 2007). Zde se jednalo o rozsah slov a velikost intervalu. Nejvíce se odlišovala RJ1 – v obou aspektech. Minimálně v případě odlišného (vyššího) intervalu je třeba se vyvarovat, neboť žáci maturující z tohoto jsou pak oproti jiným jazykům zvýhodněni v posuzování deskriptoru o délce textu.

Pro další roky bylo stanoveno, že interval i rozsah slov bude pro všechny jazyky stejný.

3.2 Typ textu

PP	Části PP	Typ textu
AJ1	1.	Neformální dopis
	2.	Článek/anketa
AJ2	1.	Esej/Úvaha
	2.	Formální dopis

PP	Části PP	Typ textu
FJ1	1.	Neformální dopis
	2.	Článek
FJ2	1.	Esej/Úvaha
	2.	Formální dopis

PP	Části PP	Typ textu
ŠJ1	1.	Článek
	2.	Pozvánka
ŠJ2	1.	Esej/Úvaha
	2.	Neformální e-mail

PP	Části PP	Typ textu
NJ1	1.	Článek
	2.	Formální dopis
NJ2	1.	Novinová zpráva
	2.	Formální e-mail

PP	Části PP	Typ textu
RJ1	1.	Neformální dopis
	2.	Článek
RJ2	1.	Článek
	2.	Pozvánka

PP	Části PP	Typ textu
IJ1	1.	Neformální dopis
	2.	Vzkaz
IJ2	1.	Formální dopis/Osobní profil
	2.	Neformální dopis

Problematickou oblastí se ukázalo ověřování „formálních náležitostí“ u typu textů, který k tomu není příliš vhodný, tj. neformální e-mail (NJ2). Do doby, než bude provedeno další šetření, došlo k dohodě v OCJ nezařazovat tento typ textu do ověřování v MZ.

Dalším problémem bylo zařazení článku (do soutěže) a formálního dopisu do NJ1 v kombinaci se zadáním, které spíše naznačovalo vhodnost pro vyšší úroveň obtížnosti. Na základě výstupů byl učiněn závěr, že samotný typ textu by vhodný být mohl. Zde však došlo ke kombinaci mnoha nevhodných aspektů – oba texty jsou formální povahy; tematicky (především 2. část) nejsou příliš blízké studentům volícím si tuto úroveň obtížnosti; požadované jazykové funkce občas přesahují úroveň definovanou jako základní.

Doporučení: V rámci srovnatelnosti cizích jazyků by bylo vhodné pro daný školní rok stanovit vždy pro každou část typ textu a úroveň formálnosti, jež bude ověřována. Jen tak je možné se vyvarovat rizika, že úroveň obtížnosti bude nastavena nevhodným způsobem.

3.3 Specifické cíle ověřované v PP

Ověřované specifické cíle¹⁰ v PP pro cizí jazyky vycházely z katalogů požadavků¹¹. Vzhledem k rozsahu PP¹² mohlo být v každé části ověřováno pouze omezené množství specifických cílů, jejichž výběr vyplýval do značné míry z typů textů, které byly zařazeny do PP pro jednotlivé cizí jazyky. Požadované typy textů se v PP za jednotlivé cizí jazyky mohly lišit, proto se mohly lišit i ověřované specifické cíle. Výčet specifických cílů ověřovaných v PP za jednotlivé cizí jazyky je uveden dále v textu v oddílech věnovaných jednotlivým cizím jazykům.

Kromě ověřovaných specifických cílů bylo prostřednictvím deskriptorů v kritériích hodnocení hodnoceno, zda žák dovede:

- dodržet formální/neformální náležitosti (např. oslovení, pozdrav) textu,
- dodržet požadované charakteristiky textu (např. téma, styl),
- napsat text v odpovídající délce,
- používat jazykové funkce na ověřované úrovni vhodně a správně,
- napsat text, který je vhodně členěn, organizován a logicky uspořádán,
- používat prostředky textové návaznosti na ověřované úrovni vhodně a správně,
- používat jazykové prostředky na ověřované úrovni vhodně, správně a v odpovídajícím rozsahu.

V každé části PP žák zpracovával jiný typ textu a byly ověřovány pokud možno jiné specifické cíle.

¹⁰ Specifické cíle uvedené v katalogích požadavků zahrnují požadované typy textů, dovednosti, témata a situace. Výčet specifických cílů je pro všechny cizí jazyky společný.

¹¹ Platných pro školní rok 2007/2008+; v současné době jsou již katalogy revidované.

¹² PP je rozdělena na dvě části. V části může být zadán pouze jeden typ textu.

3.3.1 Cizí jazyk 1

Pro písemnou práci z cizího jazyka 1 byly z výčtu specifických cílů vybrány níže uvedené:

Žák dovede:	Část 1	Část 2
popsat místo, cestu, věc, osobu apod.	AJ1, FJ1, IJ1, RJ1, NJ1	IJ1, SJ1
popsat zážitek, událost, zkušenost, děj apod.	IJ1, RJ1, SJ1	
popsat a/nebo představit sebe i druhé		
popsat pocity/reakce, např. libost/nelibost, souhlas/nesouhlas, obavu	AJ1, RJ1, NJ1, SJ1	
vyjádřit názor/postoj/morální stanovisko, např. omluvu, lítost	FJ1, IJ1	IJ1, FJ1, RJ1
vyjádřit vlastní myšlenky		
vyjádřit úmysl, přání, žádost, prosbu, nabídku, pozvání, doporučení apod.	SJ1	AJ1, FJ1, IJ1, NJ1, SJ1
zdůvodnit určité činnosti a/nebo skutečnosti	AJ1, FJ1, IJ1, NJ1, SJ1	AJ1, NJ1
vysvětlit problém		FJ1, IJ1, RJ1
navrhnout řešení problému		IJ1, RJ1
vysvětlit a/nebo zdůraznit , co považuje za důležité	AJ1, FJ1, NJ1	AJ1, FJ1, NJ1
sdělit/ověřit si informace a zprávy	AJ1, FJ1, IJ1, RJ1, NJ1, SJ1	SJ1
požádat o informace		
shrnout a/nebo využít předložené (faktografické) informace		
zeptat se na místo, věc, osobu apod.		
zeptat se na názor, postoj, pocity, problém apod.		
zodpovědět jednoduché dotazy		AJ1, NJ1

✓ hlavní ověřované dovednosti

✓ vedlejší ověřované dovednosti

Lze říci, že ve všech jazycích byly ověřovány dílčí dovednosti považované za klíčové pro základní úroveň obtížnosti, tedy základní jazykové funkce jako dovednost popsat (osoby, místa, pocity...), vyjádřit jednoduchým způsobem své názory a postoje apod. a sdělit informace. Otázkou pro další výzkum zůstává, zda je pro srovnatelnost napříč jazyky v daném roce nutné, aby a) byly ve všech jazycích a ve stejných částech zastoupeny stejné dílčí dovednosti (ekvivalentní zadání), nebo b) zda postačí vybírat ze stejné specifikační tabulky a mít pro každý jazyk poněkud odlišné zadání, ale akcentovat tytéž dílčí dovednosti, nebo c) provádět šetření srovnatelnosti v delším časovém horizontu, tedy například v pětiletém období.

3.3.2 Cizí jazyk 2

Pro písemnou práci z cizího jazyka 2 byly z výčtu specifických cílů vybrány níže uvedené:

Žák dovede:	Část 1	Část 2
popsat (podrobně) osobu, místo, věc apod.	IJ2, FJ2, NJ2, SJ2	AJ2
popsat (podrobně) skutečnost, události, zážitky apod.	RJ2	RJ2
popsat (podrobně) pracovní postup		
sdělit (podrobné) informace a zprávy	IJ2	AJ2, RJ2, FJ2, IJ2, SJ2
reagovat na sdělení		IJ2
zformulovat dotazy	AJ2	IJ2
reagovat na dotazy		
vyjádřit myšlenky a vztahy mezi nimi	AJ2	
zformulovat žádost, nabídku, stížnost, reklamaci apod.	IJ2	AJ2, RJ2, NJ2, FJ2, SJ2
vyjádřit názor/-y a reagovat na názor/-y jiných	IJ2, FJ2, SJ2	
reagovat na názor/-y jiných	AJ2, FJ2	
zdůvodnit určité skutečnosti	AJ2, RJ2, IJ2, SJ2	IJ2, FJ2, NJ2
uvést důvody pro určité názorové stanovisko a/nebo proti němu	FJ2, SJ2	IJ2
vysvětlit/porovnat výhody/nevýhody různých možností, přístupů apod.	IJ2, FJ2	
porovnat určité skutečnosti	NJ2	FJ2
vysvětlit běžné problémy		AJ2
navrhnout řešení problému		AJ2, NJ2
zhodnotit různé návrhy řešení problému		AJ2
zdůraznit důležité myšlenky		IJ2
zdůraznit důležitost událostí a zážitků z osobního hlediska	AJ2, IJ2	IJ2
vyjádřit míru pocitu	AJ2, RJ2	IJ2, FJ2
rozvinout hlavní kompoziční složky a doložit je relevantními podrobnostmi/příklady	AJ2, FJ2, SJ2	
shrnout/spojit myšlenky, informace a argumenty (i z více zdrojů)	RJ2, IJ2, FJ2	
rozvinout systematicky argumentaci	IJ2, FJ2	
posoudit události, zážitky apod.	NJ2	NJ2
posoudit kriticky film, knihu, divadelní hru apod.		

V cizím jazyce 2 je rozpoznatelná větší míra „roztříštěnosti“ v rámci všech cizích jazyků, existuje méně supin cílů, na jejichž ověřování lze vyzorovat průnik. Nicméně v základních rysech jsou si i zde zadání prací rovnocenná a akcentovány jsou dílčí dovednosti zařazené do podobné skupiny. I zde je stále otevřena otázka srovnatelnosti napříč cizími jazyky a cesty, jak jí dosáhnout.

4 Úspěšnost v řešení PP

4.1 Přehled úspěšností žáků za jednotlivé cizí jazyky v Mana 2007

Předmět	Úspěšnost (%)		Počet žáků	
	Úroveň 1	Úroveň 2	Úroveň 1	Úroveň 2
Anglický jazyk	56,36	57,36	26973	1194
Německý jazyk	41,25	55,30	14712	536
Francouzský jazyk	70,19	63,30	347	73
Ruský jazyk	67,25	70,00	156	15
Španělský jazyk	71,36	69,80	91	16
Italský jazyk	75,50	--	11	0

Na prvním místě je třeba konstatovat, že výsledky z italského jazyka jako celku nebudou dále brány v úvahu, a to ze dvou důvodů: 1. Zúčastněných žáků není dostatečný počet; 2. Italský jazyk byl vyňat z nabídky zkušebních předmětů reformované MZ.

Další konstatování se týká analýzy výsledků za ŠJ2, RJ2; také je žáků nedostatečný počet a nelze je používat jako argument při porovnávání s FJ2, NJ2 a AJ2.

Nicméně obecně lze vyzdvihnout fakt, že velký vliv na celkovou úspěšnost žáků by mohlo mít i složení vzorku škol, které se testování účastní, neboli čím více je jazyk vyučován a rozšířen, tím více klesá celková úspěšnost žáků v daném jazyce. Pokud bychom provedli analýzu odděleně za typy škol (viz AJ), lze předpokládat, že budou i větší rozdíly mezi nejlepšími a nejhoršími skupinami podle typu školy či jiných faktorů.

4.2 Kumulativní četnost a diskuse o mezní hranici úspěšnosti

Předmět	Cut-off score 7 b.	Cut-off score 8 b.
	Podíl neúspěšných žáků (%)	
Anglický jazyk 1	13,5	14,7
Německý jazyk 1	27,5	29,9
Francouzský jazyk 1	3,2	4,3
Ruský jazyk 1	2,6	3,8
Španělský jazyk 1	6,6	6,6

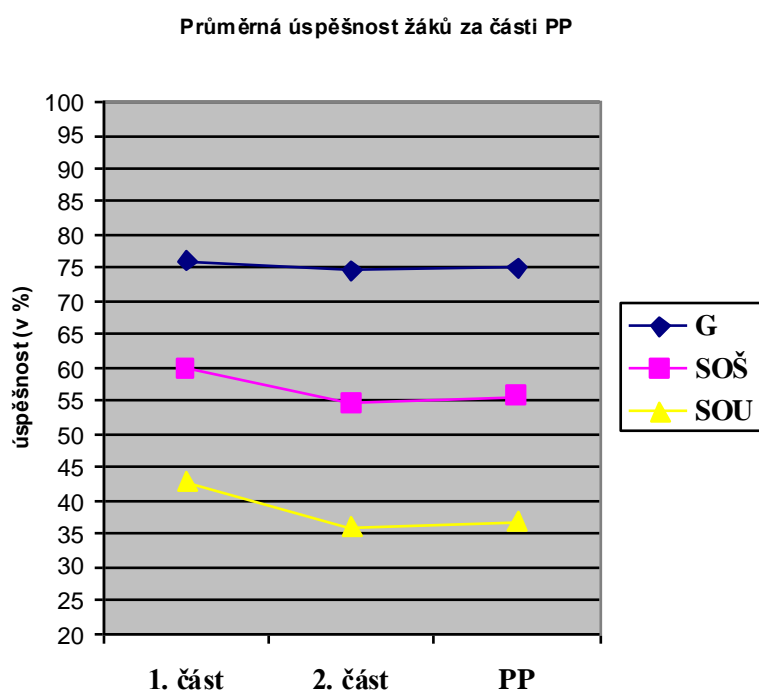
Předmět	Cut-off score 7 b.	Cut-off score 8 b.
	Podíl neúspěšných žáků (%)	
Anglický jazyk 2	15,2	16,2
Německý jazyk 2	13,2	14,2
Francouzský jazyk 2	6,8	8,2

Z pouhého srovnání podílů neúspěšných žáků při shodně nastavené metní hranici úspěšnosti je zřejmá nutnost, po které OCJ volá již dříve a která souvisí s nově plánovaným projektem. Je třeba provádět analýzy výsledků i za studijní obory, neboť je zjevné, že neúspěšní žáci se koncentrují do nejvíce rozšířených předmětů a již méně zasahují do předmětů často (mylně) označovaných jako výběrové, kam patří i „malé cizí jazyky. Neúspěšnost těchto žáků však podle našeho názoru souvisí spíše s určitými studijními obory, které ve vzorku pro malé cizí jazyky nejsou zastoupeny, případně ještě může docházet ke kombinaci studijní obor – poloha školy, neboť lze předpokládat, že malé cizí jazyky jsou častěji vyučovány na gymnáziích a lyceích, méně již na SOŠ a prakticky se nevyskytují na SOU, a dále jsou spíše zastoupeny ve větších městech nebo v jejich blízkosti. Tuto hypotézu i potvrzují dílčí analýzy za AJ a NJ za typy škol a dále podrobnější interní analýzy úspěšnosti podle oboru studia, a to napříč všemi dovednostmi.

4.3 Úspěšnost žáků vs. typ školy a studijní obor)

Jako ilustrativní příklad uvádíme porovnání úspěšnosti žáků podle typu školy v 1. A 2. části a v celé PP.

Graf průměrné úspěšnost žáků podle typu školy za části a celou PP

Výrazný pokles úspěšnosti podle typu škol podle našeho názoru koresponduje s předchozím tvrzením, a diskriminace pro jednotlivé skupiny žáků potvrzuje tuto domněnku. V této oblasti tedy spatřujeme problematický bod a sem by měl směřovat další výzkumný program.

Výsledky MANA07 (viz příloha *Závěrečná zpráva*) potvrdily předešlá tvrzení, že kritéria hodnocení jsou nastavena tak, aby citlivě rozlišovala mezi všemi skupinami žáků, a byly identifikovány problematické skupiny (př. u AJ1 v 1. části PP nejcitlivěji rozlišovala žáky ve skupině cca 25 % nejhorších žáků). Toto je důležitá informace pro posouzení polohy *cut-off-score*, kolem kterého by měla být citlivost výsledků vysoká, neboť zde jsou činěna nejdůležitější rozhodnutí, který významně ovlivňují budoucnost žáků..

Můžeme se domnívat, že výrazný pokles úspěšnosti u skupiny žáků nejhorších je výrazem velmi nízké úrovně dovednosti psát. Tento výsledek odpovídá očekávání, že úroveň této produktivní dovednosti je zejména pro slabé žáky nižší než u dovedností receptivních a jazykové kompetence. Nízká úroveň dovednosti může být ovlivněna mnoha faktory – za nejvýznamnější lze považovat nízkou hodinovou dotaci pro předmět cizí jazyk, motivaci žáků a také preference vyučujících při výběru probíraných dovedností, které souvisí se způsobem současné výuky – produktivní dovednosti jsou do značné míry ve výuce opomíjeny. Budou však prováděna komplexní šetření týkající se i výše zmíněných hypotéz o typu školy apod., neboť jedno ovlivňuje druhé.

4.4 Úspěšnost vs. části PP a jednotlivé oddíly kritérií hodnocení

Charakteristiky oddílů kritérií hodnocení za jednotlivé části PP (viz tabulky níže) jsou vedle rozboru samotných písemných prací žáků klíčovým zdrojem informací o těch stránkách písemného projevu, které žáci ovládají nejméně/nejmíce. Tyto informace byly signálem pro úpravy kritérií hodnocení v rámci SP Kvalita I a z dlouhodobého hlediska i podnětem pro úpravy obtížnosti této části MZ.¹³ Informace tohoto typu budou hrát významnou roli i v metodické přípravě učitelů a zpětná vazba ze školení hodnotitelů je opět zapracována do materiálů týkajících se ověřování písemného projevu.

Průměrná úspěšnost žáků za jednotlivé oddíly kritérií hodnocení, tzn. v dílčích posuzovaných charakteristikách požadovaných typů textů, téměř bezvýznamně odpovídá očekávání, současné praxi výuky a hodnocení jazyka na školách.

V obou částech PP žáci dosahovali nejvyšší úspěšnosti v ověřovaných dovednostech vztahujících se ke zpracování tématu, dodržení typu textu a požadované délky textu a ke kvalitě a rozsahu zpracovaných myšlenek. Nízké úspěšnosti žáci v obou částech dosahovali v ověřované dovednosti zpracovat koherentní a vhodně organizovaný/členěný text a využít vhodně a správně prostředky textové návaznosti. Jak je patrné z tabulek (viz níže), nejnižší úspěšnosti dosáhli žáci v dovednosti používat správně, vhodně a v dostatečném rozsahu mluvnické prostředky).

Z výpovědí učitelů, kteří se účastnili seminářů, školení hodnotitelů/lektorů a výzkumných šetřeních k písemnému projevu vyplývá, že charakteristikám ověřovaným v oddíle IIB (Koheze, prostředky textové návaznosti) není věnována ve výuce dostatečná pozornost. S tímto názorem korespondují i závěry z dílčích výzkumných šetření k PP. Nízká úspěšnost žáků ve sloupci IV (Gramatika) je podle výpovědí učitelů a výsledků z dílčích výzkumných šetření výsledkem rigidního přístupu k hodnocení mluvnice a přísnosti, s jakou učitelé k hodnocení mluvnice přistupují.

Základním výstupem či poznatkem byl fakt, že je třeba akcentovat naplnění komunikačního záměru, a však nikoli posílením váhy tohoto oddílu kritéria, nýbrž trpělivým vysvětlováním.

Dále je třeba, aby všichni učitelé důkladně chápali a shodně interpretovali požadavky na žáka základní úrovně obtížnosti a dovedli je odlišit od požadavků na žáka na úrovni vyšší. Zde spatřujeme stěžejní význam školení hodnotitelů a materiály připravované pro metodickou přípravu učitelů již toto zjištění zohledňují.

Otevřena byla diskuse nad chybami (co je to chyba, jaké chyby a kolik lze akceptovat apod.), nicméně domníváme se, že spíše než exaktní závěry o počtu chyb je opět důležitější důkladné proškolení a implementace společného konceptu „základní úroveň“ vs. „vyšší úroveň“, jejich vztah a očekávání výkonu. I přes tyto premisy jsem se rozhodl pro MAG 09 rozšířit interval počtu chyb.

Dále je třeba neustále zdůrazňovat pozitivní přístup k posuzování žákovských prací, ze kterého jasně vyplývá, že přílišné zabývání se jednotlivostmi neumožňuje kvalitně posoudit celkovou úroveň žákovy práce ani její jednotlivé aspekty.

¹³ S narůstajícími zkušenostmi žáků i učitelů ohledně písemného projevu, díky změnám ve výukových metodách a průběžné a dlouhodobé přípravě žáků na MZ lze očekávat u cizích jazyků určitý posun v úrovni osvojení dovednosti žáků.

4.5 Úspěšnost vs. položková analýza oddílů kritérií hodnocení

Jak již bylo jedno zmíněno, výstupy z jednotlivých oddílů kritérií hodnocení téměř bezezbytku odpovídají očekávání a současné praxi výuky a hodnocení jazyka na školách. Nejnižší úspěšnost žáků je v oddílech vztahujících se k dovednosti používat mluvnické prostředky (oddíl IV) a dovednosti zpracovat text, který je dobře členěn a organizován a je dostatečně koherentní (oddíl II). Z výpovědí učitelů na seminářích je zřejmé, že organizaci, kohezi a koherenci není věnována ve výuce dostatečná pozornost. Nižší úspěšnost u mluvnice je zase výsledkem rigidního přístupu k hodnocení a přisnosti, s jakou učitelé k hodnocení mluvnice přistupují. Úroveň ověřovaných dovedností samozřejmě souvisí s hodinovou dotací cizímu jazyku, motivací a vstupní úrovni žáků a s dalšími aspekty, o kterých jsme hovořili v předchozích oddílech.

Důležitý a pozitivní je fakt, že v žádném z oddílů nebyly zjištěny anomálie a závažné odchylky od optimálních nebo očekávaných hodnot.

Z podrobné položkové analýzy kritérií zde vybíráme jen nejdůležitější zjištění, která podporují shrnutí a východiska uvedená výše.

Oddíl IA velmi citlivě rozlišuje mezi žáky velmi slabými a ostatními, což je v grafu zřejmé ze strmého průběhu křivky od bodu zlomu. V tomto oddíle dochází k zásadnímu oddělení žáků, kteří nezvládli splnit zadání. První vnitřní podmínka kritérií, která se vztahuje k tomuto oddílu, by měla proto zůstat zachována. Přestože byla úspěšnost žáků vysoká, očekávali bychom, že více žáků získá v oddíle alespoň 2 body. Je třeba pouze provést šetření, zda je příčinou nevhodně nastavený interval rozsahu textu, znění kritérií, nebo zda je to zapříčiněno něčím jiným. Z MANA 07 však bohužel nemáme k dispozici fyzicky práce žáků, bude tedy třeba se na tento aspekt zaměřit při dalších šetřeních.

Výkony žáků v oddíle IIA signalizují spíše nutnost dalšího sledování tohoto hodnoceného aspektu; domníváme se totiž, že existuje příčinná souvislost mezi dovedností splnit komunikační záměr (IA - zadání...) a dovedností naspat text vhodně členěný, koherentní a s příslušnými formálními náležitostmi. Je možné provést výpočet korelačního koeficientu mezi oddílem IA a IIA, aby tato souvislost byla prokázána. U oddílu IIB je problém podobný, a vzhledem k tomu, že se zde navíc jedná o „kvantitativní“ posouzení organizace a koherence textu, klesá i úspěšnost žáků. Nabízí se zde souvislost nejen s oddílem IIA, ta je zřejmá, nýbrž i s problematickým oddílem IVA. Opět je třeba spočítat korelační koeficient a zjistit, jaký je vzájemný vztah těchto oddílů.

V oddílech IIIA a IIIB nedocházelo k problematickým situacím, úspěšnost žáků i diskriminační schopnost těchto kategorií byla velmi dobrá, a proto by se metodická podpora učitelů a žáků měla zaměřit především na to, aby méně žáků získalo 0–1 bod.

Co se týče funkčnosti oddílů kritérií, 1. A 2. část spolu koresponduje. Avšak vzhledem k celkové úspěšnosti žáků v 1. A 2. části PP u AJ jako reprezentativního vzorku je třeba se zamyslet nad poklesem úspěšnosti žáků ve druhé části. Jako pravděpodobnou příčinu tohoto jevu vidíme nedostatečné používání strategií při řešení písemného projevu (práce s osnovou, časové rozvržení, psaní konceptu). Plánujeme proto žáky informovat prostřednictvím letáků či jiných doplňkových informačních materiálů o možnostech a způsobech řešení písemného projevu a přístupech, které by mohli při vlastním psaní využít vzhledem ke svým schopnostem.

I přes uspokojivé výsledky v PP je nutné provést detailní rozbor příčin nižších úspěšností v některých charakteristikách PP včetně dodatečných výpočtů korelačních koeficientů a tyto promítnout do revidovaných kritérií hodnocení a metodických materiálů. Úpravy ve znění kritérií se týkají zejména oddílu IVA, resp. IV, tzn. oddílům vztahujícím se k dovednosti používat mluvnické prostředky správně a vhodně. Zde bude patrně nutné zvětšit interval pro chyby v kritériích hodnocení.

Úpravy kritérií se musí v každém případě vztahovat na vnitřní podmínky hodnocení podle navržených kritérií, které v některých charakteristikách zásadně snižují úspěšnost žáků. Původně nastavené vnitřní podmínky¹⁴, zejména podmínka druhá a třetí, by měly být upraveny či odstraněny alespoň do té doby, než se projeví vliv metodické podpory, která by měla s procesem zavádění MZ probíhat.

¹⁴ Tyto podmínky byly nastaveny pro potřeby výzkumného šetření Shoda hodnotitelů, nicméně vzhledem k omezeným možnostem programu MANA 07 nedošlo ke sběru potřebných dat.

5 Příklad meziúrovňového srovnání (AJ2 i AJ1)

Výsledky žáků v PP jsou srovnatelné v řadě charakteristik. Odchyly můžeme vidět ve výrazně nižší úspěšnosti žáků AJ2 v oddíle IA, tj. u splnění zadání apod.. Nižší úspěšnost žáků je z větší části výrazem přísnějšího posuzování toho, co ještě považovat za splnění zadání a dodržení typu textu. Charakteristiky v řádku B kritérií, tzn. především dovednosti související s kvalitou a rozsahem (myšlenky, slovní zásoba, mluvnice), jsou u PP AJ2 vyšší než u PP AJ1. Toto bezesporu souvisí s úrovní řečové dovednosti, kdy teprve žáci vyšší úrovně zvládají rozpracovat detailně myšlenky, používat širší rejstřík synonym a opisů a umí vyjádřit abstraktní myšlenky. Jedinou charakteristikou, která není u PP AJ2 vysoká (je srovnatelná s PP AJ1) je dovednost žáků používat vhodně a správně prostředky textové návaznosti. Tato skutečnost souvisí (stejně jako u úrovně AJ1) s nedostatečným procvičováním a osvojováním této dovednosti ve výuce.

5.1 Vybrané charakteristiky za 2. část PP a oddíly kritérií hodnocení

Sloupec kritérií	Úroveň obtížnosti PP	I		II		III		IV	
		Zpracování zadání, obsah, vyjádření, kvalita a rozsah myšlenek		Organizace/koheze a koherence textu		Slovní zásoba a pravopis		Gramatika	
Posuzované charakteristiky		Úspěšnost (%)	D RIR	Úspěšnost (%)	D RIR	Úspěšnost (%)	D RIR	Úspěšnost (%)	D RIR
Řádek kritérií		Zadání		Náležitosti/ organizace/koherence		Přesnost		Přesnost	
	AJ2	60,0	0,72	58,2	0,77	59,1	0,77	53,5	0,75
	AJ1	58,5	0,695	54,2	0,762	55,6	0,771	47,2	0,749

D RIR: Diskriminace RIR

U PP AJ2 dosahují všechny sledované parametry vyšších hodnot než u PP AJ1. Výrazně vyšší je např. dovednost používat vhodně, správně a v dostatečném rozsahu, což souvisí s rozdíly v jazykové úrovni žáků B12 a B2. Domníváme se, že i toto rychlé meziúrovňové srovnání může podporovat hypotézu o tom, že čím kompaktnější je vzorek, tím více se blíží charakteristikám „malých“ cizích jazyků, tedy je jiný vzorek studijních oborů, které se testování účastní, a to má zpětně vliv na výslednou úspěšnost a další charakteristiky.

6 Poznámka k PP z NJ1

Strukturovaná písemná práce z německého jazyka 1 měla mít ověřující charakter. Testováno bylo celkem 14 712 žáků z různých typů škol. Průměrná úspěšnost žáků v řešení celé PP NJ1 byla 42,5 % (včetně žáků, kteří z nějaké důvodu získali 0 bodů nebo práci nepsali). Dosažené hodnoty nejsou optimální pro ostrou maturitní zkoušku z německého jazyka 1. Na základě dat z položkových analýz se ukázalo, že PP má rozlišující charakter, a nikoli charakter ověřující. Jedním z důvodů tak nízké úspěšnosti mohla být obtížnost zadání 2. části PP (formální e-mail, žádost informační kanceláře o zaslání informací) a specifických cílů, dalším důvodem mohla být časová náročnost celé PP, dále způsob hodnocení gramatických chyb a chyb ve slovní zásobě. Všechny vyjmenované vyplývaly již z předchozího srovnání zadání, ověřovaných dílčích požadavků a ověřovaného formátu textu a byly následně potvrzeny i empiricky. V kombinaci s nedostatečným vyškolením hodnotitelů pak mohou být výsledky ověřování zkresleny.

7 Závěrečná doporučení a podněty pro další výzkum

1. Otázka srovnatelnosti cizích jazyků

a) naprostá ekvivalence zadání pro daný rok anebo b) postačí akcent na stejnou skupinu požadavků?

2. Musí proběhnout porovnání zadání, doporučujeme pracovat se stejným intervalem rozsahu textu a se srovnatelným formátem textu pro danou část PP.

3. Každému ověření PP musí předcházet školení nových hodnotitelů a doškolení již vyškolených, důkladná metodická podpora včetně ukázek ohodnocených prací.

4. Je třeba v pilotážích pracovat s údaji i za studijní obory (alespoň v AJ a NJ) a identifikovat tak problematické body.

5. Akcentujeme nutnost sestavení kvalitního pilotážního vzorku tak, aby pilotáže, a tím i výsledky ostrého testování, měly pro cizí jazyky, resp. pro srovnatelnost cizích jazyků, výpovědní hodnotu.

Je nutné otevřít diskusi nad hodnocením používání mluvnických prostředků.

Podporu (metodicko-informační) je třeba zaměřit nejen na učitele, nýbrž i na žáka.